

Jacek Dworzecki

Sport w szeregach Policji Państwowej II Rzeczypospolitej

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 4, 118-131

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek DWORZECKI

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu

SPORT W SZEREGACH POLICJI PAŃSTWOWEJ II RZECZYPOSPOLITEJ

Streszczenie

W 1918 r. Polska, po 123 latach niewoli, odzyskała niepodległość. Przed aparatem władzy i administracji spoczywała odpowiedzialność za utrzymanie bezpieczeństwa państwa. 24 lipca 1919 r. na mocy ustawy utworzono Policję Państwową. Od policjantów wymagano m.in. dobrej sprawności fizycznej, dlatego też zaczęto tworzyć organizacje pro-sportowe, których celem było podnoszenie sprawności fizycznej funkcjonariuszy. Doprowadziło to do powstania w całym kraju kilkunastu Policyjnych Klubów Sportowych. Przewodniczącymi tych klubów przyczyniły się do podjęcia przez kierownictwo policyjnej formacji, decyzji o corocznej organizacji Ogólnopolskich Zawodów Sportowych Policji Państwowej. O randze tej rywalizacji, może świadczyć fakt, że w trakcie jej przebiegu brali udział przedstawiciele najwyższych władz państwowych. Organizacja zawodów, zasięgiem i upowszechnianiem sportu na bazie Policyjnych Klubów Sportowych spowodowała, że kultura fizyczna w szeregach Policji Państwowej II RP znacznie się rozwinęła. Artykuł prezentuje formy aktywności fizycznej, występujące w formacji policyjnej okresu międzywojennego w Polsce.

Summary - SPORT IN RANGES OF STATE POLICE II POLISH REPUBLIC

After being in captivity for 123 years, Poland regained independence in 1918. The authorities and administration were responsible for keeping the nation safe. On 24th July 1919 a bill was passed and the National Police was created. The policemen had to be fit; that is why the pro-sports organizations were formed. Their aim was to improve the police officers' physical fitness. As a result, it led to the opening of a few dozen police sports clubs in the whole country. The existence of those clubs was the reason of organizing the annual police sports contests. The first one took place in 1926. In the years 1930-1934, due to lack of funds, the contests didn't go on. In 1934 there were plans to organize the next central competition in Warsaw but the disastrous flood thwarted them. In the years 1935-1938 sports contests were organized in individual provinces. For example, the competition regularly took place on a sports field which belonged to police sports club in the capital city of Poland. The fact that the competition was closely monitored by the authorities was very meaningful. Policemen in those times were a hard core of Polish representation in many disciplines, like fencing or boxing. The organization of the competition and its range and dissemination in those times in Republic of Poland resulted in significant development of physical culture in the country.

KEY WORDS: physical culture, sport, Police, police sports clubs.

Wstęp

W pracy policjanta podstawą dla realizacji powierzonych zadań jest ponadprzeciętna sprawność motoryczna. Policja i jej pracownicy z mocy Ustawy są zobowiązani do ochrony mienia, a przede wszystkim ratowania życia i zdrowia ludzkiego. Często w tych działaniach narażają swoje zdrowie. Popełniają błędy

wynikają z braku odpowiedniego przygotowania (np. fizycznego) ryzykują życie swoje i osób którym starają się pomagać. Ponadto ich byłą reakcją może mieć konsekwencje prawne. Przygotowanie do wypełnienia wszelkich zadań, stawia przed policjantem bardzo poważne wyzwania, a ich skuteczną realizacją jest wysoko skorelowana z odpowiednim poziomem sprawności fizycznej. Dlatego warto prezentować i propagować wszelkie inicjatywy i działania Policji związane z krzewieniem Kultury Fizycznej w obrębie tej grupy zawodowej. Zagadnienia dotyczące działalności Policji Państwowej II Rzeczypospolitej na polu krzewienia kultury fizycznej, nie znalazły dotychczas pełnego odzwierciedlenia we współczesnych publikacjach. Artykuł stanowi próbę przedstawienia bardzo ważnej kwestii dotyczącej funkcjonowania tej formacji, a mianowicie jej działalności pro-sportowej. Wyeksponowano zagadnienia dotyczące powstania i organizacji Policji Państwowej oraz rozwoju poszczególnych sfer jej działalności sportowej, m.in.: tworzenia policyjnych klubów sportowych, organizowania ogólnopolskich zawodów sportowych czy rywalizacji policjantów zmierzających do uzyskania np. państwowych odznak sportowych. Pracę oparto głównie na materiałach archiwalnych, opracowaniach zwartych i współczesnej badawczej literaturze prasowej. Ramy rozważań wyznaczają daty o istotnym, przełomowym znaczeniu dla organów Policji Państwowej. Początkiem dat stanowi powstanie tej formacji na podstawie ustawy z 24 lipca 1919 r. Cezur końcową wie się z wybuchem II Wojny światowej.

Powstanie Policji Państwowej

Odrodzenie Polski po 123 latach zaborów pociągało za sobą konieczność tworzenia od podstaw zasad organizacyjnych państwa. Przed ówczesnymi decydentami stał ogromny zadanie do rozwiązania, a jednym z nich było powołanie organizacji policyjnej, odpowiedzialnej za utrzymanie bezpieczeństwa i spokoju publicznego. Na mocy ustawy z dnia 24 lipca 1919 r. w II Rzeczypospolitej utworzono Policję Państwową (dalej: P.P.).¹ P.P. była państwową organizacją służącą bezpieczeństwu, której zadaniem stanowiła ochrona bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego w Polsce.² Władz naczelny pełnił komendant główny zależny bezpośrednio od ministra spraw wewnętrznych.³ Na szczeblu województwa działały komendy okręgowe, pomimo że nie istniały wówczas administracja wojewódzka powołana dopiero ustawą z 2 sierpnia 1919 r. Na terenie powiatu funkcjonowały komendy powiatowe policji.⁴ Ponadto istniały jednostki policyjne równorzędne komendom powiatowym w miastach wydzielonych. Najmniejszymi komórkami były komisariaty, obejmujące całe miasto lub jego dzielnice oraz posterunki działające na terenie gminy, jej części lub kilku gmin.⁵

Służba w szeregach P.P. w owym czasie, charakteryzowała się ogromnym obciążeniem natury psychicznej i fizycznej, toteż bardzo ważnym zagadnieniem

¹ A. Konieczny, T. Kruszewski: *Historia administracji na ziemiach polskich. Wybór rozpraw* Wrocław 2002, s. 328 i n

² *Ustawa o Policji Państwowej z dnia 24 lipca 1919 r., oraz instrukcja służbowa. Pytania i odpowiedzi.* Warszawa 1921, passim

³ R. Litwiński: *Korpus Policji Państwowej. Służba i życie prywatne.* Lublin 2007, s. 39

⁴ A. Pepiński: *Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej.* Szczytno 1991, s. 10 i n

⁵ A. Misiuk: *Policja Państwowa 1919. 1939. Powstanie, organizacja, kierunki działania.* Warszawa 1996, s. 21. 22

była kwestia organizacji czasu wolnego policjantów.⁶ Miało to m.in. na celu odpowiednie przygotowanie funkcjonariuszy do wypełniania codziennych obowiązków służbowych, którym nie łatwo było podołać.⁷ Należy nadmienić, że czas trwania służby był (w patrolu pieszym) funkcjonariuszy P.P. wynosił około 10-12 godz. dziennie.⁸ Z założenia przyjęto, iż policjant poruszający się jednocześnie nie wykonując swoich obowiązków służbowych z prędkością 3 km/h.⁹ Dla przykładu w 1924 r. w Policji Województwa Łódzkiego (dalej: PW Ł.)¹⁰ byłby minimalny czas służby zewnętrznej (obchodowej) dla komendantów posterunków wiejskich i funkcjonariuszy jednostek w miastach wynosił 150 godz. miesięcznie. Natomiast reszta funkcjonariuszy musiała służyć w wymiarze co najmniej 240 godz. miesięcznie.¹¹ Przy takiej skali obciążenia wymiarem służby, prowadzona w P.P. akcja kulturalno-oświatowa, mająca na celu m.in. (śd) rozładowanie negatywnych napięć powstających w warunkach służby byłaby niewystarczająca.¹² Dla zapewnienia równowagi psychicznej oraz

⁶ B. Sprengel: *Policja Państwowa a przestępczość w powiecie wrocławskim w latach 1919. 1939*. Wójcicki 2006, s. 149. 160

⁷ J. Jakubiec: *Służba patrolowa czyli obchody*. W: *Na posterunku* 1922, nr 28, s. 3-4, nr 29, s. 4-5

⁸ W. Henszel: *Organizacja i taktyka Policji Państwowej a bezpieczeństwo publiczne* (W): *Gazeta Administracji i Policji Państwowej* (dalej: *GAPP*), 1923, nr 23, s. 8

⁹ Archiwum Państwowe Katowice (dalej: APK), zespół Policji Województwa Łódzkiego (dalej: PW Ł.), sygn. 1, k. 945

¹⁰ W okresie międzywojennym Policja Województwa Łódzkiego (dalej: PW Ł.) spełniała w pełni rolę w realizacji polityki wewnętrznej państwa polskiego na terenie autonomicznego województwa Łódzkiego. PW Ł. powstała w wyniku scalenia sił żandarmerii Krajowej Łódzkiej Cieszyńskiej, korzystającej z rezerwy kadrowych w postaci członków Milicji Polskiej i Milicji Łódzkiej, Policji Górnej Łódzkiej oraz organów jej podporządkowanych, agentur policji kryminalnej (przy Dyrekcjach Policji) i policji bezpieczeństwa. Konsekwentna realizacja przyjętych przez kierownictwo tej formacji zasad oraz ciągły zwizek policji z miejscową ludnością i znajomość jej problemów, pozwoliły na zbudowanie silnego i skutecznego aparatu. PW Ł. była podporządkowana miejscowej i autonomicznej administracji oraz Sejmowi Łódzkiemu, a jej finansowanie zapewniał Skarbiec Łódzki. Do głównych zadań PW Ł. należało zwalczanie przestępczości pospolitej, politycznej oraz zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego. Liczba zadań stawianych przez Łódzkie władze przed PW Ł., podobnie jak w pozostałych częściach kraju, nie szła w parze z liczbą zatrudnionych tam funkcjonariuszy. Dlatego też Łódzcy decydenci policyjni zdawali sobie sprawę z tego, że aby zrealizować przy takim małym stanie osobowym wszystkie postawione przed policją zadania, należy jak najlepiej zorganizować pracę tych organów oraz odpowiednio przygotować kadrę. W ciągu kilkunastu lat stworzono instytucję policyjną stojącą na wysokim poziomie. W okresie międzywojennym Łódzka policja cieszyła się dużym prestiżem nie tylko na arenie krajowej, ale także międzynarodowej. Przykładem tego był m.in. fakt uczestniczenia licznej grupy oficerów tej formacji różnego rodzaju sympozjach i naradach, organizowanych w wielu krajach europejskich. Dużo aktywno polskie organa ścigania, w tym także PW Ł., wykazywały na forum policyjnych organizacji międzynarodowych. Należy nadmienić, iż Polska była jednym z założycieli i przewodniczącego Interpolu i Międzynarodowej Komisji Policji Kryminalnej. PW Ł., druga a zarazem równorzędna Policji Państwowej (dalej: P.P.) formacja bezpieczeństwa porządku publicznego w II Rzeczypospolitej, stanowiła obok jednostek Straży Granicznej i Korpusu Ochrony Pogranicza, jedyną formację policyjną pełniącą służbę ochrony granic. Jej struktura organizacyjna była dostosowana do potrzeb Łódzkiego aparatu administracyjnego i sądowego, które wyznaczały zadania i nadzorowały działalność. PW Ł. w aparacie II RP odgrywała ważną rolę, nie tylko ze względu na jej wysoki poziom fachowy, ale także na znaczenie gospodarcze tego regionu w państwie polskim. Stan osobowy wojewódzkich sił policyjnych stanowił w przybliżeniu około 10 procent wszystkich funkcjonariuszy w II RP, dobrze przygotowanych, wyposażonych i zdyscyplinowanych. J. Dworzecki: *Zarys funkcjonowania powiatowych jednostek Policji Województwa Łódzkiego w dwudziestolecie międzywojennym*. W: *Kwartalnik Kadry Kierowniczej Policji* Szczytno 2009, nr 2, s. 91-97

¹¹ F. Serafin (red.): *Województwo Łódzkie (1922. 1939). Zarys monograficzny*. Katowice 1996, s. 448

¹² W ramach akcji kulturalno-oświatowej tworzono m.in. biblioteki oraz czytelnie przy większych jednostkach terenowych P.P. i PW Ł. Np. w 1924 r. w PW Ł. było 10 bibliotek i 4072 księgi, 1925 r. . 19 bibliotek i 7703 księgi, 1926 r. . 20 bibliotek, 1927 r. . 22 biblioteki i 14155 księgi, 1928 r. . 22 biblioteki i 14830 księgi a w 1935 r. . 18344 księgi. APK, PW Ł. sygn. 1, k. 945, *Kalendarzyk Policji*

poprawy kondycji fizycznej, niezbędnym było również zainicjowanie działań propagujących aktywność fizyczną i sport wśród policjantów.¹³ Poza tym sprawność fizyczna była jednym z istotnych kryteriów naboru do P.P. i PW I.¹⁴

Rozwój sportu w Policji Państwowej

Po pięciu latach działalności P.P. na ziemiach polskich, kierownictwo Komendy Główny Policji Państwowej (dalej: KGPP) w Warszawie, zapoczątkowało akcję tworzenia wewnątrz policyjnych organizacji sportowych, których zadaniem miało być m.in. szkolenie funkcjonariuszy na polu krzewienia kultury fizycznej.¹⁵ Tak więc od 1924 r. zaczęto tworzyć przy jednostkach policji pro-sportowe organizacje, zajmujące się działalnością ukierunkowaną na sport masowy mający podnosić sprawność ogólną funkcjonariuszy policji. W bieżącym tempie powstawały Policyjne Kluby Sportowe (dalej: PKS), ogniska sportowe P.P. czy też koła sportowe rodzin policyjnych. Zrzeszały tysiące zawodników, działaczy, członków.

Widząc konieczność systematycznego podnoszenia ogólnej sprawności fizycznej przez policjantów, kierownictwo P.P. starało się tworzyć jak najlepsze warunki do uprawiania sportu przez swoich podwładnych. Komendanci jednostek terenowych otrzymali polecenie udzielania wszelkiej pomocy w realizacji zadań statutowych policyjnych klubów oraz poparcia poczynań zmierzających do cyt. s(ł) usportowienia policjantów.¹⁶ Wprowadzenie zajęć z wychowania fizycznego dla wszystkich policjantów oraz ujednolicone zasady organizacji i działalności PKS-ów zostały uregulowane poleceniem szefa brygady komendanta głównego P.P. w 1938 r.¹⁷ Bieżącym postępującą technicyzacja kraju sprawiała, że policjanci musieli być coraz sprawniejsi fizycznie aby dotrzymać kroku przestępcom.

Obok wyposażenia sprzętu i środków do walki z przestępcami, istniała potrzeba rozbudowania policyjnej bazy sportowej. Wystąpił więc brak środków finansowych nie przeszkodził w realizacji przyjętych zadań. Stopniowo wykorzystywano środki wygospodarowane ze składek członkowskich pochodzących od zawodników i działaczy PKS-ów. Z upływem czasu w budżecie P.P. powoli pojawiały się środki finansowe przeznaczone na działalność pro-sportową.¹⁸ Również organizacje samorządowe i wojewódzkie ze swoich budżetów przyznawały dotacje pieniężne wykorzystywane przez PKS-y.¹⁹

Województwa I skiego 1929 (dalej: *KPW I*), [b.m.w.] 1929, s. 276

¹³ B. Sprengel: *Sport w Policji Państwowej w Półku*. W: *Notatki Półckie* 2003, nr 3

¹⁴ Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), zespół Komenda Główna Policji Państwowej (dalej: KGPP), sygn. 155, Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 roku o Policji Państwowej, *ŹURP* 1928, nr 28, poz. 257. Zgodnie z treścią art. 35 ww. rozporządzenia - kandydaci na szeregowych PP musieli spełniać następujące warunki: 1) obywatelstwo polskie; 2) nieskazitelna przeszłość; 3) wiek 21-35 lat; 4) odpowiednie uzdolnienia fizyczne i umysłowe; 5) zdolność do działań prawnych; 6) biegła znajomość języka polskiego w s(ł)owie i piśmie; 7) wykształcenie ogólne w zakresie co najmniej 4 klas szkoły powszechnej. P. Majer: *Ustawy polskiej policji (1791-1990)*. *ródźa z komentarzem*. Szczytno 2007, s. 127-154

¹⁵ J. Dworzecki: *Sport w Policji Państwowej II RP*. W: *Gazeta Policyjna* 2004, nr 35, s. 18

¹⁶ AAN, KGPP, sygn. 20, k. 24. *Rozkaz nr. 743 z dnia 12 marca 1938 roku Komendanta Głównego Policji Państwowej*

¹⁷ *Ibidem*, s. 25. *Instrukcja szefa brygady Wysz.3a/1938*. *Wychowanie fizyczne w Policji z 1938 roku Komendanta Głównego Policji Państwowej*

¹⁸ A. Robaczewski: *Budżety Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w okresie 12-letnia tj. od roku 1927/28 do roku 1938/39*. Warszawa 1938, s. 30

¹⁹ *Na Posterunku* 1928, nr 36, s. 668

Od utworzenia P.P. do 1 września 1939 r. w Polsce istniało kilkadziesiąt PKS-ów. Niektóre z nich zakończyły swoją działalność z dniem wybuchu II Wojny światowej, nie odradzając się w powojennej rzeczywistości. Inne z oczywistych względów nie kontynuowały swojej działalności wraz z wcieleniem terenów na których się znajdowały do Związku Radzieckiego.²⁰ W 1938 r. we wszystkich PKS-ach obowiązują jednolity statut,²¹ jednolite barwy klubowe oraz jednolite prowadzenie administracji. Ponadto kierownictwo KGPP zdecydowało się na ujednoczenie strojów sportowych, w jakich zawodnicy startowali w zawodach.²²

Policyjne Kluby Sportowe

W okresie międzywojennym w Polsce funkcjonowało 16 okręgów z komendami wojewódzkimi P.P. oraz autonomiczny I skł²³ z Główną Komendą PW I.²⁴ Sprawowały one nadzór nad podległymi jednostkami (komendami miejskimi/powiatowymi, komisariatami i posterunkami).²⁵ W tym miejscu należy wymienić PKS-y funkcjonujące na terenie całej ówczesnej Polski: Okręg I Warszawski: PKS Gostynin, PKS Płock, PKS Sierpc;²⁶ Okręg II Łódzki: PKS Łódź, PKS Brzeziny,

²⁰ A. L. Sowa: *Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej (1945. 2001)*. W: A.L. Sowa (red.): *Wielka Historia Polski*, t. V. Kraków 2003, s. 409 i n.

²¹ Statut każdego klubu składał się z trzynastu artykułów (dalej: art.). Art. 1. mówił o nazwie, siedzibie, zakresie działalności i celach katowickiego klubu. Art. 2. mówił o tym, że Policijny Klub Sportowy (dalej: PKS) ma na celu (...), urabianie ducha narodowego i krzewienia tradycji narodowej przez fizyczne wychowanie członków klubu. Art. 3. składał się z jedenastu paragrafów określających członkostwo, członków honorowych, członków zwyczajnych, członków nadzwyczajnych (uczestników), między innymi zasady przyjęcia, wygaśnięcia członkostwa, wystąpienia z klubu, wykreślenie z klubu, wykluczenie z klubu, prawa członków i obowiązków członków. Art. 4. to dochody klubu a art. 5. – władze klubu, z paragrafem dotyczącym zakresu czynności. Art. 6. dotyczył posiadanej zarządem, art. 7. dotyczył komisji rewizyjnej, art. 8. mówił o nadzwyczajnym walnym zgromadzeniu a art. 9. o walnym zgromadzeniu. Sekcje sportowe były przedmiotem art. 10. Art. 11. mówił o rozwoju klubu a art. 12. o wydziale dyscyplinarnym umiejscowionym w strukturach klubu. Ostatni, art. 13. statutu klubu mówił o tym, że we wszystkich sprawach nieobjętych powyższym statutem decyduje zarząd wg. własnego uznania, a za skutki wynikające z podjętych przez zarząd uchwał odpowiada on przed walnym zgromadzeniem PKS-u. APK, PW I., sygn. 665, k. 114

²² Niezależnie od okręgu i klubu z którego pochodził zawodnik musiał posiadać ubiór sportowy zgodny z wytycznymi. Koszulka biała z granatowymi lamówkami szerokości 1 cm., węższy i ramiony, przy czym zawodnicy uprawiający lekkoatletykę z rękawami długości 10 cm., dla wioślarzy i bokserów bez rękawów, koszulki dla zawodników piłki nożnej z rękawami szerokości 10 cm. i swobodnym kołnierzykiem, który był zsnurowany na piersiach. Kołnierzyk, mankiety i obłamowanie rozcięcia na piersi koloru granatowego. Na każdej koszulce po lewej stronie na piersi znajdowała się tarcza koloru białogranatowego z naszytymi lub wyhaftowanymi literami P.P. (tzn. Policja Państwowa) i rzymską cyfrą komendy wojewódzkiej (nr. okręgu). Wysoko tarczy 10 cm., szerokość 7 cm. Spodenki były koloru granatowego długości sięgającej do połowy ud, cięgane w biodrach tasiemką, bez rozporoków. Dla drużyn piłkarskich po czochy (getry) były koloru granatowego z białym paskiem na odwinięciu. Taki sportowy ubiór obowiązywał policjantów na zawodach reprezentacyjnych, natomiast na zawodach o charakterze lokalnym barwy klubowe miały być jednolite (dowolnego) koloru dla całych drużyn. sNa Posterunku+1928, nr 32

²³ Z. Hojka: *Zespolona administracja rządowa i autonomiczna w Województwie Łódzkim (1922. 1939)*. Geneza, struktura organizacyjna i zakres działania. Katowice 2005, s. 37

²⁴ J. Dworzecki: *Organizacja Głównej Komendy Policji Województwa Łódzkiego w Katowicach w II RP*. W: sKwartalnik Kadry Kierowniczej Policji+ Szczytno 2009, nr 1, s.71-76

²⁵ R. Hausner: *Pierwsze dwudziestolecie administracji spraw wewnętrznych*. Warszawa 1939, s.11 i n.

²⁶ PKS Gostynin . ze znakomitym lekkoatletą , specjalistą od marszów st. post.²⁶ Lipiński; PKS Płock . z sekcjami lekkoatletycznymi : marsz . post. Nowak, post. Rajewski, post. Karwowski, skok wzwyż . post. J. drzejewski oraz strzelecki . post. Pucka; PKS Sierpc . z sekcji strzelecki . post. Stempsiński, przod. Wroński, post. Kuciński, post. Wójcik, st. post. Kielczyk, st. przod. Kostrzyca. sNa Posterunku+1926, nr 35, s. 632

PKS Sieradz, PKS Piotrków, PKS Opoczno, PKS Koście, PKS Radomsko;²⁷ Okręgi III Kielecki: PKS Kielce, PKS Czestochowa, PKS Zawiercie, PKS Ostrowiec; PKS Skarżysko-Kamienna;²⁸ Okręgi IV Lublin:²⁹ PKS Lublin, PKS Chełm Lubelski, PKS Białą Podlaska;³⁰ Okręgi V Białystok: PKS Białystok, PKS Suwałki;³¹ Okręgi VI Miasto Stołeczne Warszawa: to PKS Warszawa;³² Okręgi VII Kraków: PKS Kraków,³³ PKS Białą,³⁴ PKS Wadowice, PKS Bochnia,³⁵ PKS Gorlice,³⁶ PKS Tarnów;³⁷ Okręgi VIII Lwowski: PKS Lwów,³⁸ PKS Jarosław z sekcją piłki nożnej, PKS Rzeszów z sekcją piłki nożnej, PKS Sanok, PKS Drohobycz;³⁹ Okręgi IX Tarnopolski: PKS Tarnopol, Greczynko, PKS Zborów, PKS Trambówka, PKS Borszczowa;⁴¹

²⁷ PKS Jód . kierowany przez prezesa podkom. Kistera z sekcjami: strzeleck . st.post. Czy Józef, post. Jaros Władysław, sekcja hippiczna . post. Armanowski, st.przod. Pakują, sekcja kolarska . post. Jan Głowacki, sekcja szermiercza . st.przod. Bolesław Bana , sekcja pływacka . post. Trybuja, post. Dudek, post. Weretilczyk, oraz sekcja lekkoatletyczna . st.post. Szaflik, post. Jaros, post. Wesołowski, post. Mikołajewski; PKS Brzeziny . z sekcją pływack . post. Szczepaniak; PKS Sieradz sekcja pływacka . post. Dudek, post. Wojciechowski, sekcja wiołarska . post. Krasowski, post. Jagiełło; PKS Piotrków . sekcja kolarska . post. Kawecki, post. Przepiórka, post. Maksymowicz; PKS Opoczno; PKS Koście . sekcja pływacka . post. Baran, post. Dudziński oraz sekcja piłki nożnej; PKS Radomsko - sekcja kolarska . post. Gwoździński, sekcja strzelecka . post. Trąd, post. Tarnarzewski. Ibidem 1937, nr 21, s. 490

²⁸ PKS Kielce . z sekcją lekkiej atletyki . sprinterzy 4x100 m sztafeta: post. Adamczyk, post. Skiba, st.post. Liwa, przod. Wiśniewski, oraz sekcją bokserską . post. Wójcik, st.post. Adamczyk, przod. Kostrzewa, post. Szczepaniak; PKS Czestochowa . sekcja kolarska (ok. 100 zawodników), sekcja piłki nożnej i sekcja bokserska; PKS Zawiercie; PKS Ostrowiec; PKS Skarżysko-Kamienna. Ibidem 1931, nr 12, s. 232

²⁹ R. Litwiński: *Policja Państwowa w województwie lubelskim w latach 1921. 1939*. Lublin 2001, passim

³⁰ PKS Lublin z sekcjami lekkiej atletyki . skok o tyczce: post. Jak, marsz: post. Skwara, 100 m: post. Kulesza, post. Matejko, dysk: post. Foks, sekcja kolarska: post. Dyżga, sekcja strzelecka: post. Siemaszko, post. Filemon, post. Korczak; PKS Chełm Lubelski; PKS Białą Podlaska, sekcja lekkiej atletyki . marsz: post. Sztam, sekcja kolarska: st.post. Ratyński, sekcja strzelecka: post. Bogdański. Na Posterunku+1929, nr 30, s. 479

³¹ PKS Białystok sSparta+. sekcja lekkoatletyczna . 100 i 200 m sprint: post. Bernard Zasłona, sekcja kolarska: post. Mirosław Zielenka, post. Alojzy Kull, post. Kazimierz Jachowski, sekcja narciarska: post. Józef Dobarą; PKS Suwałki. Ibidem 1936, nr 15, s. 246

³² PKS Warszawa . prezes nadkom. Dąbrowski, v-ce prezes kom. Tarwid, sekcja lekkoatletyczna . 100 i 200 m sprint: post. Kwiatkowski, 800 metrów . post. Pucek, 1500 metrów post. Kacalak, dysk, kula, młot: post. Kartaszewski, oszczep: przod. Kozika, skok w dal i skok wzwyż przod. Klewek, skok o tyczce: st.post. Majewski, sekcja bokserska: post. Targowski, sekcja ciżmoatletyczna . zapa nicy: post. Antoni Rokita, post. Władysław Rejniak, post. Stanisław Ljczyk, post. Wacław Okulicz-Kozaryn,³² kierownik sekcji: st.przod. Mieczysław Szubański, sekcja strzelecka: post. Komar, st.post. Pituży, sekcja piłki nożnej . kierownik: st.przod. Karolak, sekcja hippiczna . kierownik: nadkom. Karol Szopa, sekcja pływacka: st.przod. Tratt, post. Krawczyński. Na Posterunku+1934, nr 43, s. 682

³³ PKS Kraków . z sekcją lekkiej atletyki . sprinterzy 4x400 m: post. Czosnek, post. Janiec, post. Maniek, post. Tyrkiel; Archiwum Państwowe Kraków (dalej: APK-ów), zespół Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Krakowie (dalej: KWPPKr.), sygn. 93, k. 53

³⁴ PKS Białą . sekcja lekkiej atletyki . rzut granatem: post. Rutkowski. Ibidem, sygn. 8, k. 1392

³⁵ PKS Bochnia . z sekcjami piłki nożnej i sekcją strzelecką : post. Cempna. Ibidem, sygn. 245, k. 72

³⁶ PKS Gorlice - sekcja strzelecka: st.post. Zabawa, sekcja lekkiej atletyki . marsze: post. Pachom, post. Kandela, post. Puzio. Ibidem, sygn. 237. 238, brak paginacji (dalej: b.p.)

³⁷ Na Posterunku+1936, nr 30, s. 712

³⁸ PKS Lwów . post. Gembaszewski, kula: post. Berne , zawodnicy sekcji strzeleckiej: post. Yapicki, st.post. Czyrkow, post. Prokop Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego we Lwowie (u), zespół Komenda Wojewódzka Policji Państwowej we Lwowie, sygn.

f. 121

³⁹ Na Posterunku+1937, nr 23, s. 539

⁴⁰ A. Misiuk: *Instytucje policyjne w Polsce. Zarys dziejów. Od X wieku do współczesności*. Szczytno 2006, s. 75

⁴¹ PKS Tarnopol . zarząd: prezes nadkom. Zubik, v-ce prezes asp. Bigda, sekretarz asp. Zabornik,

Okr g X Stanisławowski:⁴² PKS Stanisławów, PKS Ydaczów, PKS Kołomyja;⁴³ Okr g XI Poznański: PKS Poznań, PKS Czarnków, PKS Ruda, PKS Września, PKS Kołomyja, PKS Leszno, PKS Turek, PKS Kalisz;⁴⁵ Okr g XII Toruński (Pomorski):⁴⁶ PKS Toruń, PKS Gdynia, PKS Kościerzyna;⁴⁷ PKS Starogard, PKS Grudziądz, PKS Nowe Miasto nad Wartą, PKS Brodnica Szubyszko, PKS Bydgoszcz,⁴⁸ PKS Wąpczawek;⁴⁹ Okr g XIII Łódzki (Wołyński): PKS Łódź, PKS Kowal, PKS Włodzimierz, PKS Równe, PKS Krzemieniec;⁵⁰ Okr g XIV Brzeski (Poleski), PKS Brzeźno,⁵² PKS Pruszyca,⁵³ PKS Piasek, PKS Kobryń, PKS Kamień Koszyrski;⁵⁴

gospodarz nadkom. Sawicki, skarbnik st.przod. Brunelik, sekcja strzelecka: st.post. Ceranowicz, post. Cichocki, post. Dor, post. Kasprzyk, st.przod. Greczynko; PKS Zborów; PKS Trambówka; PKS Borszczowa. zarząd. prezes przod. Kowalski, sekretarz st.post. Radziszewski, skarbnik st.post. Duniewicz, gospodarz st.post. Rąbny, sekcja piłki nożnej. kierownik: przod. Kowalski, sekcja kolarska. Na Posterunku+1930, nr 21, s. 327

⁴² A. Misiuk: *Historia Policji w Polsce. Od X wieku do współczesności*. Warszawa 2008, s. 114

⁴³ PKS Stanisławów. sekcja lekkiej atletyki, sekcja piłki nożnej; PKS Ydaczów. zarząd: prezes podkom. D. Browiecki, v-ce prezes st. przod. Czermak, sekretarz post. Hill, skarbnik przod. Bana, gospodarz przod. Szabyński członkowie zarząd: przod. Denysewicz, st.przod. Adamowski, przod. Mastalerz, st.post. Hamryszak, sekcja pływacka: post. Lepczyński, post. Piecuch, post. Wolak, st.przod. Wójcicki, przod. Poteraja, sekcja wiołarska: post. Kowacz, st.przod. Czermak, post. Hill; PKS Kołomyja. Na Posterunku+1928, nr 37, s. 591

⁴⁴ J. Kutta: *Policja w Polsce Odrodzonej, Wielkopolska i Pomorze 1918. 1922. Geneza. organizacja i funkcjonowanie*. Bydgoszcz 1994, s. 16 i n.

⁴⁵ PKS Poznań sekcja lekkiej atletyki. kula: post. Jeziorkowski; PKS Czarnków; PKS Ruda sekcja kolarska: post. B. K., post. Zinka, st.post. Cukrowski; PKS Września; PKS Kołomyja sekcja kolarska: post. Godziszewski; PKS Leszno sekcja strzelecka. przod. Józef Koczal; PKS Turek, sekcja kolarska: post. Sorge, post. Franciszczak, post. Wiśniewski, sekcja pływacka: post. Kamiński, post. Krajewski, sekcja lekkiej atletyki. rzut granatem: post. Kleba, post. Matraszek, sekcja wiołarska: post. Jańkiewicz; PKS Kalisz sekcja strzelecka: post. Domański, st.przod. Wajcyski, sekcja lekkiej atletyki: st.post. Muszyński, post. Górski, przod. Wolny, sekcja kolarska: st.przod. Kartaniecki, sekcja wiołarska: post. Modrzejewski, post. Ratynowski. Na Posterunku+1935, nr 50, s. 834

⁴⁶ B. Sprengel: *Policja Państwowa w Toruniu (1920. 1939)*. Toruń 1999, s. 27

⁴⁷ PKS Toruń sekcja lekkiej atletyki: post. Kuciapski. 3000 m, sekcja pływacka: post. Tataruch; PKS Gdynia sekcja pływacka: post. Filipowski, post. B. K.; PKS Kartuzy. zarząd: prezes st.przod. K. Dziura, v-ce prezes st.przod. Anioja, sekretarz przod. Romantowski, sekcja pływacka: post. Daniec; PKS Kościerzyna. B. Sprengel: *Sport w Policji Państwowej w województwie pomorskim w okresie międzywojennym*. W: P. Petrykowski, A. Potoczek (red.): *Kujawy i Pomorze. Region. społeczeństwo. kultura*. t. I, Toruń 2002

⁴⁸ PKS Starogard. sekcja pływacka: st.post. Zawieja; PKS Grudziądz. sekcja pływacka: st.post. Wrzesiński, st.post. Petrykowski, wiołarski Kamiński, PKS Nowe Miasto nad Wartą. prezes przod. Banaszewski, sekretarz, post. Ceyman, skarbnik post. Dominiak, sekcja pływacka: post. Gołaszewski, post. Trzebiatowski, post. Szczygielski, post. Kopczyński, st.post. Szprynger, sekcja lekkiej atletyki, sekcja strzelecka, sekcja piłki nożnej; PKS Brodnica Szubyszko. zarząd: prezes podkom. Nowacki, v-ce prezes st.przod. Prusakowski, skarbnik post. Arearczyk, sekretarz st.przod. Piliński, sekcja strzelecka: post. Gulczyński, st.post. Zieliński, st.post. Grylewicz, przod. Orzechowski; PKS Bydgoszcz. B. Sprengel: *Policja Państwowa a przestępczość*, op. cit. s. 26 i n.

⁴⁹ PKS Wąpczawek. sekcja lekkiej atletyki. 100 metrów: post. Trzeciak, skok w dal: przod. Adamczewski, kula post. Knauerhaze. Na Posterunku+1934, nr 40, s. 635

⁵⁰ PKS Łódź. prezes kom. Berenda, sekcja wiołarska: kom. Nowak, sekcja lekkiej atletyki. sztafeta 100x200x400x800: post. Hopcia, post. Boratyn, st.post. Hulawa, post. Borowiecki, sekcja strzelecka. kierownik: podkom. Kochmański, sekcja piłki nożnej. mistrzowie Wołyń, sekcja kolarska, sekcja pływacka sekcja narciarska; PKS Kowal; PKS Włodzimierz; PKS Równe. sekcja narciarska: post. Bogdanowicz, post. Puczyk, post. Oberda, PKS Krzemieniec. Ibidem 1937, nr 23, s. 541

⁵¹ W. Leszyński: *Bezpieczeństwo wewnątrz państwa polskiego na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej*. Warszawa-Białystok 2007, s. 88 i n.

⁵² PKS Brzeźno sekcja pływacka. Państwowe Archiwum Obwodu Brzeskiego w Brześciu (Dziaruny Archiwum Breskiej Wojewódzkiej), zespół Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Brześciu, sygn. f. 92

⁵³ PKS Pruszyca: prezes kom. Mandziuk, sekretarz przod. Ereta, sekcja strzelecka: st.post. Karpiej,

Okręgi XV Nowogródzki: PKS Nowogródek,⁵⁵ PKS Wołyń, PKS Nie wie,⁵⁶ PKS Słonim,⁵⁷ Okręg XVI Wileński:⁵⁸ PKS Wilno,⁵⁹ PKS Gymbokie, PKS Oszmiana,⁶⁰ PKS Mołodeczno.⁶¹

Na terenie I skąd od 1924 r. przestała funkcjonować PKS Katowice.⁶²

przod. Sobota, sekcja lekkiej atletyki: post. Dyba. młot, sekcja kolarska: przod. Borowiecki. Ibidem, zespół Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Prusanie, sygn. f. 94, b.p.

⁵⁴ Na Posterunku+1931, nr 12, s. 192

⁵⁵ PKS Nowogródek. sekcja lekkiej atletyki. skok o tyczce: post. Popjawski, dysk: post. Piątek, sekcja strzelecka: st.post. Witwicki, marsz: post. Korewo, post. Kamierczak, post. Ojrzyski. Państwowe Archiwum Obwodu Grodzieńskiego w Grodnie (Dziarłauy Archiwum Hrodzienskiej Wobłasci), zespół Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Nowogródku, sygn. f. 662.

⁵⁶ Ibidem, zespół Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Niewie, sygn. f. 679

⁵⁷ Na Posterunku+1932, nr 12, s. 223

⁵⁸ PKS Wilno sekcja szachowa. post. Jan Urbita, sekcja strzelecka: post. Derecki, sekcja kolarska: post. Franciszek Malec, post. Karol Mieczkowski, post. Józef Demidowicz, sekcja bokserska: post. Widam, sekcja narciarska: post. Kocinkiewicz, st.post. Rusznica, post. Szczepanski, post. Cichowski, sekcja lekkiej atletyki, sekcja piłki nożnej, sekcja wiołarska. R. Konowaluk: *Organizacja Policji Kresowej*. W: *Główna Brama*+2004, nr 22

⁵⁹ Litewskie Centralne Archiwum Państwowe w Wilnie (Lietuvos Centrinis Valstybės Archyvas), zespół Komenda Wojewódzka Policji Państwowej w Wilnie, sygn. f. 89

⁶⁰ PKS Gymbokie sekcja szachowa: st.post. Alfred Jakubiniak, sekcja lekkiej atletyki. oszczep: przod. Kisiel, 100m p.płotki: przod. Dziedzic, 800 m: post. Chwalisz, sekcja strzelecka: przod. Parfinowicz; PKS Oszmiana sekcja lekkiej atletyki. skok o tyczce: post. Leszczyński, oszczep i rzut granatem: post. Marcinkiewicz. Państwowe Archiwum Obwodu Mińskiego. Filia w Mołodecznie (Dziarłauy Archiwum Minskiej Wobłasci. Filijaŭ g. Maładziecznie), zespół Komenda Powiatowa Policji Państwowej w Oszmianie, sygn. f. 11

⁶¹ PKS Mołodeczno sekcja lekkiej atletyki. dysk: sier. Kubiak, kula: sier. Kubiak, 1500 m: post. Wsik, 100 m post. Cichowski, sekcja bokserska. post. Cichowski. Na Posterunku+1934, nr 49, s. 778

⁶² PKS Katowice. Zarząd klubu tworzyli: prezes podkom. Piotr Urba czyk, sekretarz przed. Kubica, skarbnik st.przod. Stanisław Zimnik z sekcjami (kierownicy) - sekcja piłki nożnej: st.post. Alfons Rychter, sekcja bokserska: podkom. Ferdynand Guziur, sekcja lekkoatletyczna: podkom. Józef Małonka, sekcja narciarska: podkom. Jan Wójcik, sekcja ciżmo-atletyczna: post. Kiciński, sekcja szachowa: asp. Jan Kubaczka, sekcja pływaków: podkom. Ignacy Piechaczek, sekcja szermiercza: nadkom. Jakub Hostyński, sekcja tenisowa: nadkom. Ludwik Kloske, sekcja strzelecka: podinsp. Jan Starzyk, sekcja kolarska: st.post. Jan Dublaszewski, sekcja hippiczna: asp. Edward Marcol. J. Dworzecki: *Sport w Policji Państwowej II RP na przykładzie działalności Policijnego Klubu Sportowego Katowice przy Głównym Komendzie Policji Województwa I skąd w Katowicach w latach 1924. 1939*. W: *kwartalnik Kadry Kierowniczej Policji*+ Szczytno 2006, nr 2, s. 105. 112; J. Mikitin, G. Grzekowiak: *Policja województwa I skąd 1922. 1939*. Warszawa 2008, s. 44-48

Rysunek nr 1. Zawodnicy Sekcji Piłki Nożnej Policyjnego Klubu Sportowego Katowice
ródło: Zbiory własne autora

Szkolnictwo policyjne okresu międzywojennego również mogło poszczycić się własnymi organizacjami sportowymi.⁶³ W szkole PW I. w Katowicach funkcjonował PKS „Nasz Bytom”.⁶⁴ Członkami klubu byli słuchacze organizowanych przez szkołę kursów. Drużyna piłkarska w katowickiego PKS-u rozegrała wiele spotkań z tak renomowanymi na owe czasy klubami jak K.S. „Ruch” Wielkie Hajduki (Chorzów) czy K.S. „Wawel” Nowa Wieś (Ruda Śląska).⁶⁵

W Szkole dla szeregowych P.P. w Warszawie (k/Warszawy) zajęcie z wychowania fizycznego cieszyły się słuchacze sporym powodzeniem. Frekwentanci (uczniowie szkół policyjnych) z zapałem uczestniczyli w pozalekcyjnych formach rywalizacji sportowej. Regularnie organizowano zawody sportowe, w których słuchacze zmagali się w różnych dyscyplinach lekkoatletycznych (m.in.: bieg na 100 m i 800 m, skok w dal, skok wzwyż, rzut dyskiem, pchnięcie kul). W warszawskiej szkole policyjnej chęć sportowego współzawodnictwa, nie ograniczała się tylko do rywalizacji wewnętrznej.⁶⁶ Miasto, w którym szkoła miała siedzibę, z czasem stało

⁶³ T. Jabłoński: *Szkolnictwo policyjne w latach 1918. 1954*. Słupsk 1995, passim

⁶⁴ J. Mikitin: *Z historii szkolnictwa policyjnego na I stopniu: Szkoła Policji w Katowicach w latach 1922. 1926*. Katowice 2003, s. 27

⁶⁵ APK, PW I., sygn. 2, s. 453

⁶⁶ Np. na drugim kursie dla szeregowych (trwał 1.12.1928. 18.05.1929) odbyły się zawody lekkoatletyczne między kompaniami o mistrzostwo szkół, na których osiągnięto następujące wyniki: bieg na 100 m: post. Wierzbicki - 12,3 s, bieg na 800 m: post. Grewkowicz: 2:27 min, skok w dal: post. Wierzbicki - 5,75 m, skok wzwyż: post. Sakuluk i post. Czyż - 1,45 m, poza konkursem post. Orman 1,55 m. Rezultaty uległy zmianie, podczas zawodów indywidualnych, jeszcze w czasie trwania tego kursu: bieg na 100 m: post. Bryzgalski - 12 s, bieg na 800 m: post. Grewkowicz - 2:17 min, skok w dal: post. Wierzbicki - 5,85 m, skok wzwyż post. Sokalski - 1,55 m. Najlepszym sportowcem kursu II okazał się post. Orman, który na zakończenie szkolenia otrzymał od komendanta głównego PP nagrodę w postaci

si aren zawodów między klubami sportowymi. Np. w lekkoatletyce konkurowały ze sobą kluby cywilne i policyjne. Zawody bardzo często organizowały kierownictwo szkół. Niektóre cywilne kluby sportowe, rozwijały się dzięki pomocy oferowanej przez policjantów kształtujących się w ywardowie. Pomoc ta przejawiała się poprzez wspomaganie materialne klubów, w tym: wyposzczenie sprzętu sportowego czy udzielanie fachowych wskazówek przez instruktorów wychowania fizycznego.⁶⁷ Współdziałanie nie kończyło się tylko na pomocy. Tradycyjnie stało się konkurowanie na boisku Towarzystwa Cyklistów.⁶⁸ Sportowcy ze szkół w ywardowie, uczestniczyli również w zawodach sportowych o zasięgu krajowym odnosząc znaczne sukcesy.⁶⁹ W pozostałych szkołach dla podoficerów⁷⁰ tj. w Sosnowcu-Piaskach⁷¹ i w Mostach Wielkich⁷² oraz Szkole dla Oficerów P.P. w Warszawie, zajęcia sportowe również odgrywały istotną rolę. Każde realizowany w szkołach policyjnych program (również dla policjantek),⁷³ zawierał poza przedmiotami ogólnopolicyjnymi również zajęcia z wychowania fizycznego (w tym gimnastyka, musztra czy samoobrona).⁷⁴

stacji zegarka za zdobycie największej ilości punktów w sprawnoci fizycznej. *Na Posterunku*+ 1929, nr 21, s. 329, *Ibidem*, nr 23, s. 356-357

⁶⁷ Tak form pomocy uzyskiwał Harcerski Klub Sportowy *„Czuwaj”*, gdzie doraźnie nie trenerem był oddelegowany szkolny instruktor wychowania fizycznego. *Ibidem*, 1930, nr 36, s. 712

⁶⁸ W sierpniu 1930 r. doszło do konfrontacji sportowej 30 zawodników z Klubu *„Czuwaj”* i Sekcji Lekkoatletycznej szkoły w ywardowie. Harcerski klub musiał uznać wyższość policyjnych sportowców, przegrywając w stosunku punktowym 108 do 134. *Ibidem*, s. 713

⁶⁹ ywardowscy sjużacze zdobyli w dniu 9.03.1929 r., I nagrodę w grupie Przysposobienia Wojskowego w marszu drużynowym Warszawa-Sulejówek na trasie liczącej 27 km. Następnie w dniu 10.03.1929 r., zdobyli II nagrodę, podczas marszu drużynowego Warszawa - Wawer - Warszawa, na trasie liczącej 29 km. *Ibidem* 1929, nr 23, s. 356-357

⁷⁰ E. Konopka: *Szkolenie szeregowych policji*. W: *„Przegląd Policyjny”* 1937, nr 1

⁷¹ S. Kozdrowski: *Wyszkolenie Policyjne w II Rzeczypospolitej*. Kraków 2006, *passim*

⁷² T. Strogulski: *Granatowa armia*. Opole 2000

⁷³ Codziennie rano przez półgodziny, kobiety wiczyły musztrę lub uprawiały gimnastykę. Odbywało się to przemianami: jednego dnia gimnastyka, a drugiego - musztra. Wiczone na wolnym powietrzu lub w obszernej sali w strojach gimnastycznych (krótkie spodenki, luźna pocienna bluzka w kolorze białym, pantofle gimnastyczne). Wiczenia musztry odbywały się w ubraniach cywilnych, ale w granatowych beretach, brązowych kawczkach i czarnych pójbucikach. Stroje do musztry i gimnastyki policjantki kupowały z własnych funduszy. Wiczenia musztry obejmowały: postawę zasadniczą, salutowanie, meldowanie, zbiórki, zwroty i marsze. Zob.: Instrukcja z 24 marca 1938 r. o praktycznym szkoleniu kobiet - policjantek w brygadach kobiecych, AAN, KGPP, sygn. 1286, k. 43

⁷⁴ Np. realizowany w Szkole dla podoficerów P.P. w Mostach Wielkich w 1931 r. program zawierał treści o didaktyczne podzielone na dwie grupy, z których: I grupa obejmowała: prawo karne materialne (trójdzielnicowe) i prawo karne formalne (130 godz.), prawo państwowe i administracyjne (130), instrukcję służbową, ćwiczenia z walkami ulicznymi (60), przepisy biurowe dla posterunków i komisariatów P.P. (10), medycynę kryminalną i ratownictwo (40), stronnictwa polityczne (legalne i nielegalne i ruch zawodowy - 55), nauki o broni i wyszkolenie strzeleckie (20), terenoznawstwo (20), musztrę i wiczenia sprawnoci fizycznej (ćwiczenia z walki wręcz (80), służbę ledczą (ćwiczenia ze służbą wywiadowczą (120) wreszcie nauki o Polsce (30); II grupa obejmowała: organizację armii z uwzględnieniem Wojska Polskiego, mobilizację, transporty, zaopatrzenie i służbę etatów (20), lotnictwo i obronę przeciwlotniczą oraz obronę przeciwgazową (12), służbę andarmerii (3), umocnienia polowe i ćwiczenia (7). *Na Posterunku*+1931, nr 49, s. 854

Rysunek nr 2. Funkcjonariusze PW I. w trakcie gimnastyki podczas III kursu wyszkolenia fizycznego zorganizowanego w 1926 r.

ródło: APK, PW I., sygn. 28, k. 73

Wyżej wymienione organizacje pro-sportowe dały solidne podwaliny pod tworzenie się w odradzającej powojennej Polsce, klubów sportowych pod patronatem resortu spraw wewnętrznych.⁷⁵

Roczny terminarz rozgrywek, zawodów organizowanych przez policyjne kluby a także przez inne instytucje i kluby sportowe, w których policjanci brali udziały był przez rok na rok coraz bardziej imponujący i obfitował w wiele imprez sportowych. Skalendarz zawodów i imprez sportowych w miesiącu czerwcu 1937 r. wskazuje, że policjanci w zorganizowanej formie, uczestniczyli w 95 imprezach sportowych na terenie całego kraju.⁷⁶

Ogólnopolskie Zawody Sportowe Policji Państwowej

Kierownictwo P.P. wychodziło przeciwko niejakim na przeciw, oczekiwaniom powstającym PKSi-ów, zdecydowało o corocznej organizacji „Ogólnopolskich Zawodów Sportowych Policji Państwowej”. W październiku 1926 r. zorganizowano pierwsze takie zawody w Warszawie.⁷⁷

⁷⁵ J. Klimczak: *Rys historyczny sportu w polskiej policji*. W: „Sport Review”. Warszawa 1997, nr 1, s. 4

⁷⁶ „Na Posterunku” 1937, nr 22, s. 514-515

⁷⁷ Wydano z tej okazji dwa okólniki. Okólnik nr 1363 z dn. 23.07.1926 r. komendanta głównego Policji mówił o organizacji wyżej wymienionych zawodów, w tym m.in. o konkurencjach jakie planowano rozegrać. Pierwsze Ogólnopolskie Zawody Sportowe P.P. miały odbyć się w październiku 1926 r., na obiektach Policyjnego Klubu Sportowego Miasta Stołecznego Warszawy który był ich głównym organizatorem. Dla uczestników zaplanowano rywalizację w następujących konkurencjach sportowych: biegi: sprint 100 m, 3 km na przełaj, chód 5 km z obciążeniem (plecak, umundurowanie srebrowe, broń srebrowa), skoki w wysoki i w dal z rozbiegiem, pchnięcie kul i rzut granatem. Technika pchnięcia kul z koła wg. przepisów Polskiego Związku Lekkiej Atletyki (dalej: PZLA). Natomiast przy rzucie granatem na odległość, była dozwolona dowolna technika pod warunkiem, że rzucający zawodnik nie przekroczy pasa wyznaczonego do wykonania rzutu. Ponadto kierownictwo policji organizujące zawody podało ewentualnie liwo rozegrania jeszcze innych konkurencji rzutowych jak: rzut oszczepem i rzut dyskiem wg. przepisów PZLA. Zgodnie z Okólnikiem nr 1387 z dn. 4.10.1926 r. komendanta głównego Policji, rywalizację przeprowadzono we wszystkich zaplanowanych dyscyplinach a dodatkowo uzupełniono ją jeszcze o konkurs skoku o tyczce. Ibidem 1926, nr 29, s. 561

W pierwszych policyjnych zawodach sportowych mogli wziąć udział wszyscy funkcjonariusze oraz urzędnicy zatrudnieni w P.P.⁷⁸ Kolejne zawody odbyły się w: 1927 r. (II zawody) i 1928 r. (III) w Warszawie. Organizatorem IV Ogólnopolskich Zawodów Sportowych P.P., które przeprowadzono w 1929 r. w Katowicach i Królewskiej Hucie,⁷⁹ była Główna Komenda Policji Województwa I śkiego (dalej: GKPW I.) oraz PKS Katowice.⁸⁰ W latach 1930. 1933 KGPP nie organizowały zawodów z uwagi na brak środków finansowych, co było odzwierciedleniem trudnej sytuacji kraju spowodowanej kryzysem gospodarczym.⁸¹ W 1934 r. planowano zorganizować w Warszawie kolejne Ogólnopolskie Zawody Sportowe P.P., ale z uwagi na katastrofalny powód, która nawiedziła kraj zawody odwołano.⁸² W kolejnych latach zaprzestano organizowania centralnej rywalizacji sportowej funkcjonariuszy P.P. Organizowano natomiast zawody w poszczególnych okręgach (województwach). Np. w latach 1935. 1938 regularnie organizowano na boisku PKS-u Miasta Stołecznego Warszawy zawody sportowe P.P., a jakiego ranku i znaczenie miały, może chociażby świadczą fakt, iż w ledwie ich przebiegu brały udział osoby z polskiej sceny politycznej a nierzadko również goście zagraniczni.⁸³

Kolejnym bodźcem, motywującym policjantów do czynnego uprawiania sportu i podnoszenia swojej sprawności fizycznej, była chęć zdobycia Państwowej Odznaki Sportowej (dalej: POS). POS była trzystopniowa: 3. klasy (brązowa), 2. klasy (srebrna), i 1. klasy (złota). Każda z klas dzieliła się jeszcze na cztery stopnie. Policjanci ubiegali się o kolejną wyższą klasę lub stopień, podczas trwania dwuletniej wagi na odznaki.⁸⁴ W przypadku nie poddania się próbie w oznaczonym ter-

⁷⁸ Uczestnicy zawodów powinni mieć ze sobą stroje i obuwie sportowe co w owym czasie nie było sprawą powszechną. Koszty dojazdu i utrzymania na zawodach ponosili funkcjonariusze a organizator zapewniał nocleg w koszarach policyjnych. Zgłoszenia zawodników z wyszczególnionymi danymi osobowymi tj. imieniem, nazwiskiem, stopniem służbowym oraz jednostką macierzystą polecono przesyłać komendantom wojewódzkim w terminie do połowy września 1926 r., do kierownictwa KGPP w Warszawie. Dla uczestników I Ogólnopolicyjnych Zawodów Sportowych P.P. przewidziano nagrody w postaci etonów i pamiątkowych przedmiotów. Organizatorzy wydali pamiątkowe odznaki, które wręczono uczestnikom zawodów. J. Dworzecki: *Kluby sportowe Policji Państwowej w okresie II Rzeczypospolitej*. W: *Steka Komisji Historycznej*+ 2006, t. III, s. 222-232

⁷⁹ B. Kayzer: *Organizacja Policji Województwa I śkiego w granicach obecnego miasta Chorzowa w latach 1922. 1939*. W: *zEszyty Chorzowskie*+ 1997, t. II

⁸⁰ AAN, KGPP, sygn. 11. s. 42. *Rozkaz Nr. 448 z dnia 26 września 1929 roku Komendanta Głównego Policji Państwowej*+

⁸¹ Cz. Brzoza: *Polska w czasach niepodległości i drugiej wojny światowej (1918. 1945)*. W: Cz. Brzoza, A.L. Sowa (red.): *Wielka Historia Polski*. t. V. Kraków 2003, s. 13 i n.

⁸² APK, PW I., sygn. 37, s. 93, 144

⁸³ *Na Posterunku*+ 1928, nr 38, s. 1

⁸⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o Państwowej Odznace Sportowej (M.P. z 1930 r., nr 169, poz. 255). Wskazany akt prawny nie posiadał przepisów wykonawczych, a jego pierwsze unormowanie ukazało się w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wojskowych z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o Państwowej Odznace Sportowej (M.P. z 1931 r., nr 9, poz. 6). Właściwa regulacja przepisów dotyczących nadawania odznak i kryteriów ich otrzymywania ukazała się w Rozporządzeniu Ministra Spraw Wojskowych z dnia 18 kwietnia 1932 r. wydanego w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wewnętrznych oraz Wyzna Religijnych i O wiecenia Publicznego, zmieniające rozporządzenie z dnia 15 grudnia 1930 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 1930 r. o państwowej odznace sportowej (M.P. z 1932 r., nr 134, poz. 165). Rozporządzenie to wprowadziło Regulamin Państwowej Odznaki Sportowej wydany przez Dyrektora Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego, który szczegółowo określał zasady zdobycia tej odznaki. Rozporządzenie to weszło w życie z dniem 14 czerwca 1932 r.

minie lub nie osi gni ciu wymaganej sprawno ci, tracono prawo do noszenia tej odznaki.⁸⁵

Rysunek nr 3. Państwowa Odznaka Sportowa
ród: Zbiory własne autora

Ilo zdobytych POS przez funkcjonariuszy w poszczególnych województwach w 1933 r. przedstawia poni sze zestawienie tabelaryczne.

Tabela nr 1. Ilo zdobytych w 1933 r. Państwowych Odznak Sportowych przez funkcjonariuszy Policji Państwowej i Policji Województwa Łódzkiego.

Województwo	POS I klasy	POS II klasy	POS III klasy	% w stosunku do liczebności policjantów w okręgu.
Wołyńskie	62	653	922	90,7
Łódzkie	235	652	703	57,9
Śląskie	152	940	423	47,2
Lwowskie	102	528	628	48
Wileńskie	60	560	520	82,1
Białostockie	131	595	331	75,1
Poznańskie	286	440	153	53,5
Pomorskie	221	297	321	66,9
Poleskie	27	386	417	76,3
Warszawskie	115	503	205	56,6
Krakowskie	44	406	310	44,2
Nowogrodzkie	28	194	189	38,6
Stanisławowskie	36	173	195	30,3
Lubelskie	68	199	106	24,5
Kieleckie	22	83	117	9,4
Tamopolskie	15	119	72	15,3
m. st. Warszawa	9	59	54	4,5

ród: sNa Posterunku+1934, nr 12 s. 273

Odznaczeni zjót odznak czwartego stopnia zachowywali prawo do noszenia jej, bez obowi zku poddawania si dalszym egzaminom.

⁸⁵ W celu otrzymania POS, nale ajö przyst pi do próby sprawno ci fizycznej i uzyska minimum z jednej (dowolnej) dyscypliny/konkurencji sportowej w ka dej z sze ciu grup: 1) . gimnastyka, pýwanie; 2) . skok w dał, skok wzwy , skok o tyczce, skok narciarski, skok startowy do wody, skok do wody z wie y lub trampoliny; 3) . bieg na 400 lub 800 m, pýwanie stylem dowolnym na 100 m, bieg ý - wiarski na 500 m; 4) . rzut dyskiem, rzut oszczepem, rzut granatem, pchni cie kul (w tej grupie punktowano równie czynne uprawianie pi ciarstwa lub szermierki); 5) . marsz na 10 lub 20 km z obci eniem 12 kg, marsz wojskowy na 30 km, 2-3-dniowa wycieczka piesza, bieg na 3 lub 5 km, bieg narciarski na 12 km, bieg ý wiarski na 10 km, jazda na rowerze na odcinku 20 km, dwudniowy rajd konny, pýwanie stylem dowolnym na 1000 m, jednodniowa wycieczka wio larska; 5) . strzelanie: z broni krótkiej na 20 m, z broni maýkalibrowej na 50 m, z broni wojskowej na 100 lub 200 m. Ka de wiczenie nale ajö przeprowadzi w oznaczonym czasie, odlegý ci lub uzyska wymagan liczb punktów, w zale no ci od wybranej konkurencji. Pod uwag brano równie wiek osoby staraj cej si o uzyskanie odznaki POS, stosuj c cztery przedziaý wiekowe (21-34, 35-44, 45-50 oraz ponad 50 lat). A. Christoph: *Państwowa Odznaka Sportowa*. W: *KPW I*. 1933, s. 224-230

Zako czenie

Zawody organizowane przez Policj dostarczały sportowych emocji dla zawsze licznie zgromadzonej publiczności, ale przede wszystkim były sprawdzianem dla samych policjantów. To właśnie nie policjanci w latach 20. i 30. XX wieku byli trzonem polskich reprezentacji w wielu dyscyplinach. Organizacja zawodów, zasięg i upowszechnienie sportu na terenie całej II RP na bazie PKS-ów spowodowały, iż sport w kraju wyniszczonym i podzielonym przez lata zaborów znacznie się rozwinął. Chociaż przytłamszony wybuchem II Wojny światowej doprowadził do kontynuacji w innych powojennych realiach, stał się jednocześnie nie immanentnym elementem wychowania i oddziaływania ogólnopolskiego Polaków.

Rekapitulując należy stwierdzić, że pomimo szeregu problemów którym musiała sprostać młoda formacja policyjna, jej działalność na polu krzewienia kultury fizycznej była imponująca. Przyniosła to wymierne efekty w postaci skutecznej walki z przestępczością, na co niewątpliwie miało wpływ wysoka sprawność fizyczna funkcjonariuszy.